

MODALIZAREA, DEIXISUL ȘI ALTE ELEMENTE DE CONSTRUCȚIA DISCURSULUI ÎN MS. 45, PRIMA VERSIUNE ROMÂNEASCĂ INTEGRALĂ A VECHIULUI TESTAMENT, EFECTUATĂ DE NICOLAE MILESCU SPĂTARUL*

LUCIA-GABRIELA MUNTEANU

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
luciagabrielamunteanu@hotmail.com

Abstract: This article aims to emphasize a series of aspects related to the discursive and stylistic qualities of MS. 45, the first integral translation of the Old Testament in Romanian, produced by the notable scholar Nicolae Spatarul Milescu in Constantinople (1661-1664), and based on the Frankfurt edition (1597) of the Greek Septuagint. Particular attention will be devoted to analysing modalities of speech, the use of deictic words, as well as anaphoras. I will argue that these phenomena shed light on the structural-functional potentialities of the Romanian language's mid-17th century syntax, which in successfully accommodating a Biblical text attested its abilities to satisfactorily transfer meaning and scope from the original sources into the local vernacular.

Keywords: Nicolae Spătarul Milescu, biblical discourse, modalisation, deixis, anaphora, old Romanian, Eugenio Coseriu

1. Aspecte ale construcției discursului

Ca discurs, MS. 45 reprezintă un act lingvistic particular, în contextul special al traducerii; acest produs al vorbirii, ca și discursul original din textul-sursă, este un text unic și complex căruia i s-a fixat denomi-nația de d i s c u r s b i b l i c, caracterizat, în mod exemplar, prin toate formele tipologice discursive, de la discurs politic și poetic, cu structuri descriptive, narative, dialogate și combinate, până la discursul didactic, juridic sau filosofic. Coșeriu 2009: 305-309 stabilește, într-o viziune integratoare, că în discurs se actualizează toată cunoașterea lingvistică, de la discursul repetat și metalimbaj, până la aspectele diafazice și diatopice ale limbii, simultan cu implicita cunoaștere extralingvistică, toate împreună formând sensul discursului. De asemenea, în Coșeriu 2009: 275 se vorbește de discursuri „aparținând universului discursului obiectual” (care se referă la o realitate considerată ca fiind exterioară și anterioară discursurilor în sine) și de discursuri „prin intermediul cărora se construiește sau se presupune o realitate. Astfel, *Odiseea* nu este nici adevărată, nici falsă din punctul de vedere al logicii apofantice, întrucât – ca discurs poetic – nu este

* *Modalisation, deixis and other elements of speech construction in Ms. 45, the first integral translation of the Old Testament in Romanian, produced by Nicolae Spătarul Milescu*

un discurs în care să se vorbească despre o realitate existentă și exterioară discursului în sine, ci dimpotrivă, este un discurs în care se construiește o realitate”. Același lucru, credem, că s-ar putea spune și despre *Biblie*, cu nuanțarea că această *Carte a Cărților* poate fi considerată un topos textual în care universul discursului obiectual se completează cu cel al discursului *p o i e t i z a n t*, întemeietor de realități; istoria ca adevăr și ficțiunea ca istorie sunt dimensiuni complementare ale eposului biblic ca discurs.

În noua Gramatică a Academiei figurează următoarele elemente ca fiind definitorii în ceea ce privește construcția discursului: **afirmația, negația, modalizarea, deixisul, anafora, conectorii** frastici și transfrastici, **repetiția, anacolutul, construcțiile incidente, elipsa și imbricarea**. Exemplificăm în cele ce urmează câteva particularități ale limbii Manuscrisului 45, referitoare la o parte dintre elementele menționate mai sus.

2. Modalizarea

Definită drept o categorie semantică, parțial gramaticalizată (GLR II 2008: 702-726), modalitatea exprimă „atitudinea cognitivă, volitivă sau evaluativă față de stările de lucruri, reale sau potențiale, descrise prin limbaj”. În acest sens, modalitatea se exprimă prin anumite mărci identificabile în actul de limbaj și înscris în mesaj diferite nuanțe de atitudine a locutorului:

- atitudinea evaluativă ca apreciere pozitivă: *Și dzise Domnul Dumnedzău: Nu iaste bine a fi omul sângur* (Fac. 2:18).

- atitudinea cognitivă exprimată prin adverbe și atitudinea volitivă (deziderativă) exprimată prin modul verbal imperativ: *Și dzise Avimeleah cătră Isaac: „Du-te de la noi pentru că mai tare decât noi te-ai făcut foarte”* (Fac. 26:16).

Dintre modalizatorii lexico-gramaticali exemplificăm câteva secvențe cu adverbe modale, combinate la nivelul discursului cu operatori modali verbali, într-o interacțiune pragmatică, pentru a exprima certitudinea – *Și făcu așa Moisi și Aaron, după cum le porânci lor Domnul* (Ieș. 7:20) - sau probabilitatea - *Și dzise limbii lui: Iată, limba fiilor Israil – maare mulțime și poate mai multu de noi* (Ieș. 1:9). Ca aspect al subiectivității specifice discursului direct – *Și dzise Domnul cătră Moisi: „Sui-te la munte, cel decinde de muntele Navan, și vezi pământul lui Hanaan* (Num. 27:12) sau discursului redat - *Dzise că să vor întoarce de cătră strămbătate* (Iov 6:10), modalitatea atinge un grad maxim de subiectivitate în varianta ei de categorie apreciativă, realizată cu mijloace lexicale, și anume prin verbe cu semantică apreciativă: *Și plăcu cuvântul înaintea lui faraon și înaintea tuturor slugelor lui* (Fac. 41:37), *Și audzându nărodul cuvântul acestu rău, plânse cu plânsuri* (Ieș. 33:4).

Operatori modali importanți, ca și în limba de azi, sunt verbele modale *a putea*, ca în exemplul: - *Și dzise: Nu vei putea să vedzi fața mea* (Ieș. 33:20) și *a trebui*, ca în exemplul: *Iată, ne-ai întristat noao toată întristarea aceasta; ce trebuie a face ție?* (4Reg. 4:13).

Modalitatea deontică, exprimând „gradul de obligativitate sau de permisivitate a situațiilor descrise într-o propoziție” (GLR II 2008: 718), este realizată foarte frecvent, de pildă în *Levitic*, prin folosirea timpului viitor, așa cum vedem în exemplele imediat

următoare: *Și vor pune fiii lui Aaron, prețiii, foc pre jirtăvnic și vor grămădi lemne pre foc* (Lev. 1:7); *Și vei aduce jirtva carea o vei face dentru acéstea Domnului și vei aduce la preutul* (Lev. 2:8).

În același enunț, se pot combina modalizatori epistemici (verbul impersonal cu sens de obligație *nu să cade*, verbul la viitor *va face*, tiparul sintactic condițional, format din conjuncție și verbul predicat la viitor *de va greși*) cu modalizatori deontici (locuțiunea adverbială *fără de voie*), după cum se poate observa în exemplul: *Grăiește cătră fiii lui Israil dzicându: «Suflet de va greși înaintea Domnului, fără de voie, den toate porâncele Domnului carele nu să cade să le facă și va face una dentru acélea* (Lev. 4:2).

3. Deixisul

În faptul că „un nume «arată» o modalitate a fînțării (sau, mai bine zis, el o constituie și o reprezintă)”, Eugeniu Coșeriu (2009: 12) vede o trăsătură esențială a limbajului, numită prin sintagma terminologică *caracterul deictic*. Deixisul propriu-zis este considerat de autorul citat o *situare localizatoare* sau *deictică*, înțelesă ca o operație a vorbirii care „poate semnala spațiul ocupat de entitățile denotate, în raport cu circumstanțele discursului” (Coșeriu 2009: 214). Operațiile verbale care „se execută pentru a spune ceva despre ceva prin intermediul semnelor limbii, adică pentru «a actualiza» și a orienta spre realitatea concretă un semn «virtual» (aparținând «limbii») sau pentru a delimita, preciza și orienta referința unui semn (virtual sau actual)” aparțin domeniului **determinării nominale** (Coșeriu 2009: 206), domeniu în care sunt incluși actualizatorii, discriminatorii, delimitatorii și identificatorii. În GLR II 2008: 727-748 cadrul deictic este delimitat mult mai larg.

3.1. Deixisul personal

Persoanele I și a II-a sunt deicticele care denumesc locutorul și alocutorul, „constituie baza de raportare a deixisului spațial și este o componentă intrinsecă a deixisului social” (GLR II 2008: 738): *Eu sântu Dummedzâul tău ce m-am ivit fie în locul lui Dummedzâu, unde mi-ai unsu acolô stâlpu și te-ai rugat mie rugă. Acum dară scoală-te și ieși den pământul acesta și pasă la pământul nașterii tale și voi fi cu tine!* (Fac. 31:13). În discursul reprodus în vorbire directă coordonată deictică se schimbă: *Și tu mi-ai dzis: Știu-te mai bine decât pre toți și dar ai la mine* (Fac. 33:12). Discursul reprodus păstrează cadrul deictic primar: *Și dzise că au fugit nărodul dentru război și au cădzut mulți dentru nărod* (2Reg. 1:4). *Și dzise tatăl ei: „Dzicând ai dzis că urând am urât pre ea și am datu-o pre ea unuia dentru tovarășii tăi* (Jud. 15:2). Analiza deicticelor personale pune în evidență caracterul scenic al discursului biblic.

3.2. Deixisul spațial

Deixisul spațial este acela care „codifică configurația spațială a contextului comunicării prin raportare la poziția interlocutorilor” (GLR II 2008: 738) și se realizează prin mijloace lexicale, slab gramaticalizate, după cum exemplificăm în secvențele de mai jos:

- adverbe de loc: *Ia-mblați și pogorându să turburăm **acoló** limbile lor pentru ca să nu audză fieștecarele glasul aproapelui său* (Fac. 11:7). „*Sedeți **acii** cu măgariul, iară eu și copilașul vom mărge **până acii** și, închinându-ne, ne vom întoarce la voi*” (Fac. 22:5).

- pronume și adjectiv demonstrativ: *Să-mi dea mie **acesta** întru voi întru avère de mormântu* (Fac. 23:9). *Și dzise către însul sluga: „Cândai nu va vrea fata ca să margă cu mine îndărātu întru **acesta** pământu, și întoarce-voi pre ficiorul tău la pământul de unde ai ieșit, de acoló?”* (Fac. 24:5).

- prepoziții sau locuțiuni prepoziționale care indică poziția unui obiect: *Ție îți voi da pământul **acesta** și săminței tale», **acesta** va trimite îngerul său **înaintea ta** și vei lua făméie ficiorului meu Isaac de acoló* (Fac. 24:7).

3.3. Deixisul temporal

Deixisul temporal codifică reprezentarea temporală din actul comunicativ și are ca mijloace de realizare următoarele elemente:

- morfemele timpurilor verbale: *Preste al meu cuvânt **n-au adaos** și véseli **să făcea** când lor **grăiam*** (Iov 29:22).

- adverbe temporale: *Și dzise Domnul: Iată un neam și un rostu a tuturoră; și **acum** **aceasta** au început a face. **Acum** să nu lipsască dentru înșii toate câte vor apuca a face* (Fac. 11:6). *Și dară, cu adevărat eu mă înșelăin, lângă mine **mâne** înșelăciunea* (Iov 19:4).

- numerale adverbiale: *Și încungiurați cetatea toți oamenii de războiu, împregiurul cetății **o dată*** (Ios. 6:3).

- adjective folosite ca determinări ale unor substantive comune care denumesc unități de timp calendaristic: *Scălda-voi preste **fieștecare noapte** patul meu* (Ps. 6:6).

3.4. Deixisul descriptiv

Deixisul descriptiv „cuprinde o clasă restrânsă de expresii, care se referă ostensiv la caracteristicile unor acțiuni sau ale unor entități făcând parte din contextul comunicării” (GLR II 2008: 747). Exemplificăm o secvență cu deicticul adverbial *asa*: *Și **asa**, pre cel ce au căzūt dentru cei pângăriți, fiind de o limbă, pre drum a-i certa și cu arătări îi omorâia* (3 Mac. 7:14).

4. Anafora

Anafora, ca structură sintactică, asigură discursului continuitate și coerență, are legătură cu deixisul, cu care are în comun „mecanisme asemănătoare de preluare a interpretării referențiale a unui element lingvistic de la alt element” (GLR II 2008: 749); de pildă, în Ms. 45 se regăsesc multe tipuri de anaforă, dintre care exemplificăm:

- anafora sintactică sau legată: *Și dzise Lavan lui Iacov: Iată **aceasta** **movilă** și **stâlpul carele** am pus întru mijlocul meu și al tău mărturisște **stâlpul acesta**. Pentru **acéa** s-au numit numele **Movila*** (Fac. 31:48). Aceasta se realizează prin pronumele relativ, identic referențial cu antecedentul său, *stâlpul*.

- anafora identității referențiale reia integral referențialul antecedentului: *Fiilor Aaron den nărodul lui Caath, fiilor Levi, căci **acestora** li s-au făcut sorțul cel dentăi - **τούτοις ἐγενήθη ὁ κλήρος*** (Ios. 21:10).

- anafora cumulativă sau rezumativă reia printr-un element sintactic unic mai mulți referenți diferiți, chiar din mai multe enunțuri; în exemplul de mai jos anafora se exprimă prin pronumele nehotărât *toate*, ca în exemplul: *Și prindeți vii pre casa tătâne-mieu și pre maică-mea și pre frații miei și pre surorile mele și **toate** câte au ei – **πάντα, ὅσα ἐστὶν αὐτοῖς*** (Ios. 2:13).

Anafora pronominală include cliticele reflexive (*se, își*), dative posesive, pronume relative, personale de persoana a III-a, pronumele și adjective demonstrative, pronumele și adjective posesive. Ca element al vorbirii, anafora, ca și alte fenomene, constituie o tehnică în cadrul activității lingvistice, o posibilitate universală ale vorbirii (Coșeriu 2009: 205). În acest sens, transferul anaforelor din textul-sursă se realizează „natural”, așa cum se poate vedea comparând formulările traducătorului în românește cu cele din originalul grecesc.

5. Conectori frastici și transfrastici

Conectorii frastici au rol în realizarea relațiilor sintactico-semantice. Conectorii transfrastici realizează legăturile între enunțuri, ca părți ale unui text, legături impuse de nivelul pragmatic al vorbirii, unde funcționează intenția și contextul de comunicare.

La nivel transfrastic, foarte frecvent și definitoriu pentru stilul discursiv biblic, este așa-numitul „și narativ”. De pildă, în cartea cu un caracter pronunțat epic a Judecătorilor, aproape toate secvențele din discursul povestitorului, desfășurate în stil indirect, încep cu un „și narativ”; exemplificăm printr-o singură secvență din cele foarte multe și vom da, imediat, câte un exemplu pentru cele trei contexte de excepție, în care se uzează de conectorul transfrastic argumentativ **pentru acêea** și de structura anaforică **întru dzilele acêlea**, cu rol de conector transfrastic:

*Și dzise Iúda cătră Simeon, fratele lui: Suie-te împreună cu mine întru sorțul mieu și vom da războiu întru bananenu și voi merge și eu împreună cu tine întru sorțul tău. **Și** merse împreună cu el Simeon* (Jud. 1:3).

Pentru acêea s-au chemat numele locului aceluia „Plânsori” și au jirtvuit acóló Domnului (Jud. 2:5). **Întru dzilele acêlea** nu era împărat întru Israil și întru dzilele acêlea fêliul lui Dan cerca șie moștenire ca să lăcniască (Jud. 18:1). Ceea ce numim „și narativ” (conj. gr. *καί*) se află de mii de ori în textul original al *Septuagintei*.

În cartea Judecătorilor din BIBL.1990, „diortositorii” moderni renunță la această particularitate „arhaică” și redundantă pentru cititorul contemporan, folosind drept conectori transfrastici structuri precum: **după aceea, iar, atunci, apoi** ș. a.

Exemplificăm mai jos și alte tipuri de conectori identificați în discursul biblic al MS. 45:

- conectori de structurare discursivă: **Încă acesta grăind**, și veni alt [vestitor cătră Iov] și dzise (Iov 1:16). Structura **încă acesta grăind** se repetă în trei versete consecutive, asigurând coerența intrării în spectacolul dialogal, printr-o stratagemă narativă care fie relatează în stil indirect, fie redă discursul locutorilor.

- conectori argumentativi de explicație sau justificare: **Pentru căci** dară în pântece n-am murit și den pântece am ieșit și nu îndată am pierit? (Iov 3:11).

- conectori cu funcție expresiv-emoțională: Piară șua întru carea am născut și noaptea acêea întru carea au dăzis: **Iată** făi! (Iov 3:3).

- conectori concluzivi cu rol de argumentare: Fă-te **dară** și tu la cuvintele tale după cuvintele unuia dentru aceștia și grăește bune! (3Reg. 22:13). Cunoașteți **dară** și vedeți că răutate acesta cearcă (3Reg. 20:7).

- conectori adversativi, care anunță o altă perspectivă în tema comunicării: **Iară** Poarta Izvorului au întăritu-o Solomon (Neem. 3:15). **Iară** fiului lui voi da cele doao buzdușane (3Reg. 11:36).

- conectori concessivi: **Cu toate acêstea** mai greșit-au încă, și n-au crezut întru minunile lui *ἐν πᾶσιν τούτοις ἥμαρτον ἔτι* (Ps. 77:36). Frâncu 2009: 413 consideră acest conector, alături de variantele cu toate(cu) acestea, cu acestea (cu) toate, uzual în textele traduse din grecește, locuțiunea respectivă fiind un calc după această limbă. În versetul citat mai sus, ca și în altă parte, și anume la Iez. 16:42 (*Pentru carele nu ți-ai adus aminte de dăzua prunciei tale și mă mâhniiai cu toate acêstea*), în Septuaginta găsim expresia similară *ἐν πᾶσιν τούτοις*.

- conectori modali de continuitate discursivă: **Așjiderea** și Solomon cele 8 dăzile au ținut (2Mac. 2:12). **Așjidirile** și Iúdei, câte s-au întâmplat pentru războiul ce s-au făcut noao, le-au adumat (2Mac. 2:14).

Este evidentă contribuția acestor conectori la coeziunea și coerența discursului, ei marcând, de asemenea, procesul firesc de maturizare a nivelului sintactic al limbii românești scrise de la mijlocul secolului al XVII-lea.

6. Repetiția

Ca tehnică universală a vorbirii, repetiția se dezvoltă ca realizare lingvistică și în procesul traducerii Bibliei, contribuind, prin autoritatea cuvântului sacru, la răspândirea unor modele de discurs, vii și reactualizate creativ. În Ms. 45 am identificat o sumă de repetiții, pe care le ordonăm după cum urmează:

6.1. Repetiția identică

Repetiția identică conține părți de vorbire de același fel. În exemplele următoare adverbul repetat are rol intensificator: *Iară apa să întăria foarte foarte pre pământu și acoperi toți munții cei înalți carii era suptu ceriu* (Fac. 7:19). *Pământul carele am socotit pre însul bun iaste foarte, foarte* (Num. 14:7).

6.2. Repetiția modificată

Repetiția modificată conține o altă formă a primului termen, ca de exemplu în numele cărții biblice *Cântarea cântărilor*, sintagmă calchiată după ebraică în toate variantele traduse. Un tip de repetiții modificate putem considera și funcțiile gramaticale precum complementele sau atributele interne, ca în exemplele: *Și să rugă rugă Domnului dăcându* (2Reg. 1:11), *Ar fi mâncat mâncând* astădăzi nărodul den prăzile vrăjmașilor lor

(2Reg. 14:30), *Și vei pune acoperirea acoperemântului* pre ușa cortului mărturiei (Ieș. 40:6), *Și vei aduce pre berbêce tot pre jirtăvnic ardere de tot Domnului, cătră miros a mirosénii frumoase* (Ieș. 29:18).

6. 3. Repetiția imediată și repetiția la distanță

După criteriul distanței dintre termeni, repetițiile pot fi împărțite în următoarele categorii:

- repetiții imediate, ca în exemplul: *Iară apă să întăria foarte foarte pre pământu* (Fac. 7:19).
- repetiții la distanță, ca în versetul: *Eu gol am ieșit dentru pântecile maicii mele, gol voi și întra acoló* (Iov 1:21).

6. 4. Repetiția liberă și repetiția fixată

După criteriul fixității structurii din care este formată repetiția, se identifică în Ms. 45 următoarele tipuri de repetiție:

- **repetiții libere**, create în procesul transferului lingvistic: *Doă-doă, întrară cătră Nôe în săcriu, parte bărbătească și fâmeiască, după cum i-au porâncit lui Dummedzâu* (Fac. 7:9).
- repetiții fixate la nivel structural: *Cuvintele Domnului – cuvinte curate* (Ps. 11:7).
- repetiții fixate la nivel structural și lexical: *Pentru căci dzîse întru inima lui: «Nu mă voi clăti dentru rudă întru rudă fără de rău»* (Ps. 9:28). *Domnul împărat întru vac și întru vacul vacului, pieriți limbi dentru pământul lui* (Ps. 9:40).

6. 5. Tipurile repetitive cele mai frecvente

Tipurile repetitive „cele mai folosite pentru realizarea coeziunii textuale sunt: anadiploza, chiasmul, paralelismul sintactic, laitmotivul și anumite structuri atributive” (GLR II 2008:788). Exemplificăm în continuare aceste tipuri:

- **anadiploza** este procedeul care constă în repetarea unei secvențe la sfârșitul unei unități sintactice și la începutul celei următoare: *Și el va judeca lumea cu dreptate, judeca-va năroadele cu dreptate* (Ps. 9:8). *Ție s-au lăsat săracul, săracului tu ai fost ajutor* (Ps. 9:38). *Fiii striini au mințit mie, fiii striini s-au vechit și s-au șchiopat* (Ps. 17:49).

- **chiasmul** „este procedeul sintactic prin care se repetă aceleași elemente, dar în ordine inversă; de cele mai multe ori emfaza astfel realizată este amplificată prin pronunțarea parțială a secvenței repetate cu o proeminență dinamică” (GLR II 2008:789): *Și fiii lui Israil au mâncat mană 40 de ani, până au venit la pământul lăcut; pre mană au mâncat* (Ieș. 16:35). *Domnul ajuta-i-va lui pre patul durerii lui; tot așternutul lui ai întorsu întru boala lui* (Ps. 40:3). *De brazi de la Vasanitida au făcut vâslele tale, bisericile tale făcutu-le-au dentru elefant* (Plg. 27:6).

- **laitmotivul** constituie repetarea de mai multe ori a unei structuri cu rol tematic important: *Până când, Doamne, mă vei uita până în săvârșit? Până când voi pune sfaturi întru sufletul mieu. Până când întorci fața ta de cătră mine?* (Ps. 12:1).

- **paralelismul sintactic** este repetarea unei unități cu structură simetrică; acest procedeul sintactic nu implică obligatoriu repetări lexicale, după cum vedem în

exemplele extrase din corpur MS. 45: *Domnul au dat, Domnul au luat, în ce chip Domnului s-au făcut, așa s-au și făcut* (Iov 1:21). *Frica Domnului — mărirea și lauda și veselie și cununa bucuriei.* / *Frica Domnului ghizdăvi-va inima și va da veselie și bucurie și îndălungare vieții* (Sir. 1:9-10). *Luară-mă ca un leu gata la vânat, și ca un puiu de leu lăcuind întru ascunderi* (Ps. 16:13). *Și pre neprietenii miei datu-mi-ai umăr, și pre cei ce urăsc pre mine i-ai pierdut de tot* (Ps. 17:44). *Poftite mai mult decât aurul și piatră cinstită multă, și mai dulce decât miêrea și fagurul* (Ps. 17:49). *Domnul — lumina mea și mântuitorul meu, dă cine mă voi tême?* / *Domnul — scutitoriul vieții mele; de cătră cine mă voi spământa?* (Ps. 26:1-2).

Cu funcții textuale multiple, tehnica repetiției conferă discursului contur argumentativ suplimentar, prin sensul intensificator explicit și prin punctarea strategiilor de expresivitate pragmatică.

În loc de concluzii

Această trecere în revistă a aspectelor privind construcția discursului relevă disponibilitatea structural-funcțională a sintaxei limbii române la mijlocul secolului al XVII-lea, în varianta ei biblică, de a realiza un transfer de conținut satisfăcător dinspre textul-sursă spre textul-țintă.

Structurile sintactice se pot considera mărci ale pragmaticii discursului biblic, pe care talentul și geniul lingvistic al lui Nicolae Spătarul Milescu l-au creat în limba română și, ca pionier, cărturarul a instituit un drum al continuității. Ca un argument al acestei afirmații, propun o succintă privire diacronică de-a lungul primelor versete din cartea Rut în patru versiuni românești succesive, prima fiind cea la care ne referim în aceste pagini:

Ms. 45 (1664):

1. Și fu întru dzilele când judeca judecătorii și să făcu foamete pre pământu. Și mârse om den Vithlêem a Iúdei ca să nemernicească întru țarina lui Moav, el și muiêrea lui și amândoi ficiorii lui.
2. Și numele omului Elimeleh și numele muierei lui Noemín și numele celor 2 ficiori ai lui Maálon și Heleon, efrathêni den Vithlêem Iúdei și veniră la țarina lui Moav și era acoló.
3. Și muri Eliméleh, bărbatul ii Noemin, și rămase ea și amândoi ficiorii ei.

BIBL. 1688:

1. Și fu în zilele când judeca judecători și să făcu foamete pre pământ și mârse om den Vithlêemul Iudei ca să nemernicească în țarena lui Moav, el și muiêre lui și amândoi feciorii lui.
2. Și numele omului Avimeléh, și numele muierei lui Noemín. Și numele celor doi feciori ai lui, Maálon și Heleón, efratêni den Vithlê'ém Iúdei; și veniră la țarena lui Moáv și era acoló.
3. Și muri Eliméleh, bărbatul Noemíni, și rămase ea și amândoi feciorii ei.

BIBL. 1914

1. Și a fost în zilele întru care cârmuiau judecătorii, s'a făcut foamete pre pământ, și a mers un om din Vitleemul lui Iuda, ca să lăcuiască în țarina lui Moav, el și femeia lui și doi fii ai lui.

2. Și numele bărbatului Elimeleh, și numele femeii lui Noemi, și numele celor doi feciori ai lui Maalon și Heleon, Efrateni din Vitilemul lui Iuda, și au venit în țarina lui Moav, și erau acolo.
3. Și a murit Elimeleh, bărbatul Noemii, și a rămas ea cu cei doi feciori ai ei.

BIBL. 1939

1. În zilele când cârmuiau judecătorii, întâmplându-se foamete în țară, un om din Betleemul lui Iuda, s'a dus să locuiască în țara Moabului, el și femeia lui și cei doi feciori ai lui.
2. Și numele omului era Elimelec și numele soției sale Noemina, iar numele celor doi feciori ai săi: Mahlon și Chilion. Ei erau Efrateni din Betleemul lui Iuda și au venit în țara Moabului și au trăit acolo.
3. Însă Elimelec, bărbatul Noeminei, a murit și a rămas ea cu cei doi fii ai ei.

În urma lecturii în paralel a versiunilor de mai sus se pot evidenția câteva tipare sintactice, instituite prin transfer lingvistic din limba greacă în limba română, precum următoarele structuri: conectorul transfrastic *și*, care asigură coerența povestirii în stil indirect, anafora sintactică sau legată realizată prin adverbul relativ *când* și pronumele *întru care*, identice referențial cu antecedentul lor, anafore pronominale (*el și muierea lui și amândoi feciorii lui*), repetarea unor unități cu structură simetrică și instituirea figurii repetitive numite paralelism sintactic (*Și numele omului.../ și numele muierei... / și numele celor doi feciori...*), situările deictice prin tiparul de dependență a complementului locativ față de verbul-predicat (*era acolo*), topica narativă ce pune accent pe verbul-predicat (*când judeca judecătorii/ și să făcu foamete/ Și merse om etc.*), exprimarea finalității unei acțiuni printr-o propoziție cu verbul-predicat la modul conjunctiv (*ca să nemernicească în țarena lui Moav...*).

În procesul traducerii, textul din MS. 45 fundamentează anumite tipare de construcție discursivă, ceea ce implică, de asemenea, instituirea figurilor sintactice prin care se exprimă repetiția sau insistența, precum anadiploza, anafora, chiasmul, epifora sinonimică, metafora și celelalte, care astfel vor intra, ca niște clișee sau procedee, în toate variantele stilistice ale limbii române comune.

Bibliografie

1. Izvoare

- BIBL.1688: *Biblia 1688*, în seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1988-2013.
- BIBL.1914: *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a Celei Nouă*, tipărită în zilele Mejestăței Sale, Carol I, Regele României, Ediția Sfântului Sinod, București, Tipografia cărților bisericești, 1914.
- BIBL.1939: *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și a Noului Testament*, tradusă după textele originale ebraice și grecești de preoții profesori Vasile Radu și Gala Galaction din înalta inițiativă a Majestății Sale Regelui Carol II, București, Fundația pentru Literatură și Artă «Regele Carol II», 1939.
- BIBL.1990: *Biblia sau Sfânta Scriptură...*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990.

- CIORĂNESCU DER: Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, Ediție îngrijită de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, Editura Saeculum I. O. , București, 2001.
- MS. 45: Biblioteca filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, manuscrisul românesc nr. 45; conține traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu și revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

2. Literatură secundară

- COȘERIU 2009: Eugeniu Coșeriu, *Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, antologie, argument și note de Dorel Fânaru, traduceri de Eugenia Bojoga, Dumitru Irimia, Eugen Munteanu et alii, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009.
- DRAGOȘ 1995: Elena Dragoș, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică și Pedagogică, R. A., București, 1995.
- FRÂNCU 2009: Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009.
- GLR II 2008: *Gramatica limbii române. II. Enunțul*, coordonator, Valeria Guțu Romalo, Editura Academiei Române, București, 2008.
- MUNTEANU E. 2008a: Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, București, 2008.
- MUNTEANU E. 2008b: Eugen Munteanu, *Biblia de la București (1688) în raport cu versiunile ulterioare ale Sfintei Scripturi în limba română. Un punct de vedere filologic, în Sfânta Scriptură și Sfânta Liturghie, izvoare ale vieții veșnice*, ediție îngrijită de Pr. Lect. Dr. Mihai Vizitiu, Editura Trinitas, Iași, 2008.
- NICULESCU 1965: Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, Editura Științifică, București, 1965.